Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan asiantuntijakuuleminen ti 25.5.2021 / VNS 3/2021 vp

Uudenmaan työ- ja elinkeinotoimiston lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022 - 2025 (VNS 3/2021 vp)

Uudenmaan työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto) toteaa asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Talouden haasteet ja taloudellisen kestävyyden tiekartta

Suomen julkisen talouden keskeisiä haasteita ovat väestön ikääntyminen sekä heikko talouskasvu. Väestön ikääntyminen kasvattaa hoiva-, eläke- ja terveysmenoja ja samaan aikaan työikäisen väestön määrän supistuminen heikentää talouden kasvumahdollisuuksia ja julkisen talouden rahoituspohjaa. Hallitus on linjannut taloudellisen kestävyyden tiekartassa toimista, joilla julkisen talouden kestävyyttä vahvistetaan. Keskeisiä toimenpidekokonaisuuksia ovat työllisyyden lisääminen ja työttömyyden vähentäminen, talouskasvun edellytysten vahvistaminen, julkisen hallinnon tuottavuuden kasvattaminen ja kustannusvaikuttavuutta tukevat toimet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus.

Hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä ja kasvattaa työllisten määrää hallituksen työllisyystoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä. Hallituksen merkittävimmät puoliväliriihessään päättämät toimenpiteet työllisyystavoitteen saavuttamiseksi ovat julkisen talouden suunnitelman mukaan muun muassa TE-palvelujen siirto kuntiin ja siihen liittyvä kuntia kannustava rahoitusmalli, työkykyohjelman laajennus, palkkatuen uudistaminen sekä jatkuvan oppimisen uudistus. Aiemmin linjatuista työllisyyttä vahvistavista toimista merkittävimpiä ovat suunnitelman mukaan mm. oppivelvollisuuden laajennus, työttömyysturvan lisäpäivistä luopuminen sekä pohjoismainen työvoimapalvelujen malli.

Talouskasvua tukevan toimikokonaisuuden tavoitteena puolestaan on turvata pitkäjänteinen T&K-rahoitus, vahvistaa Suomea investointiympäristönä, lisätä yritysten investointikykyä ja vahvistaa kotimaista omistajuutta sekä varmistaa osaavan työvoiman saantia vauhdittamalla työperäistä maahanmuuttoa.

Julkisen talouden suunnitelmassa arvioidaan, että talouskasvun arvioidaan alkavan vähitellen nopeutua kesän 2021 aikana. Yksityinen kulutus kasvaa, kun korona-ajan säästäminen purkautuu kulutukseen ja vienti ja investoinnit elpyvät maailmatalouden kohentuneiden kasvunäkymien johdosta. Suunnitelmassa arvioidaan Suomen bruttokansantuotteen kasvavan noin 2,6 % vuonna 2021 ja 2,5 % prosenttia vuonna 2022. Vuonna 2023 BKT:n kasvun arvioidaan olevan noin 1,5 % ja noin prosentin luokkaa vuosina 2024-25.

Uudenmaan TE-toimisto toteaa, että työllisyysasteen nostaminen on välttämätöntä Suomen julkisen talouden kestävyyden ja hyvinvointivaltion palvelutason ylläpitämiseksi ja turvaamiseksi tulevaisuudessa. TE-toimisto katsoo, että varmistamalla osaavan työvoiman saatavuus edistetään yritysten kasvua, kilpailukykyä ja kansainvälistymistä ja vaikutetaan uusien avoimen sektorin työpaikkojen syntymiseen.

Uudenmaan TE-toimisto pitää tärkeänä, että TE-toimistot voivat erityisesti vuosina 2021 - 2023 omalta osaltaan tukea täysimääräisesti yrityksiä osaavan työvoiman saatavuudessa ja siten varmistaa, että talouskasvun edellytykset eivät jää työvoiman saatavuuden vuoksi hyödyntämättä. Samalla edistetään koronan vuoksi työnsä tai yritystoiminnan edellytykset menettäneiden nopeaa uudelleen työllistymistä sekä muiden työttömien työllistymistä.

Pohjoismainen työvoimapalvelun malli

TE-palvelujen toimintakykyä koronakriisin aikana on tuettu lisäämällä määräaikaisesti TE-toimistojen toimintamenoja vuoden 2021 loppuun saakka. Vuodesta 2023 eteenpäin TE-palvelujen toimintamenoja on julkisen talouden suunnitelman mukaan tarkoitus vahvistaa 70 miljoonalla eurolla osana pohjoismaisen työvoimapalvelujen mallin toimeenpanoa.

Uudenmaan TE-toimisto pitää erinomaisena kehityssuuntana rahoituksen toteuttamista pysyvänä lisäyksenä TE-palvelujen toimintamenoihin. TE-toimiston palvelukyvyn perustana on osaava henkilöstö. Vaikka viime vuosina TE-toimistojen palvelukykyä on eri yhteyksissä vahvistettu lisäämällä toimintamenoja, palvelukykyä on pitkään heikentänyt erityisesti rahoituksen määräaikaisuudesta johtuva henkilöstön jatkuva rekrytointi, perehdyttäminen ja suuri vaihtuvuus. Pysyvä rahoituslisäys mahdollistaa rekrytoinnit toistaiseksi voimassa oleviin virkasuhteisiin, ja voi osaltaan vaikuttaa henkilöstön pysyvyyteen ja siten mahdollistaa pitkäjänteisen ja laadukkaan palvelun asiakkaille.

Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee parhaillaan luonnosta hallituksen esitykseksi liittyen pohjoismaiseen työvoimapalvelujen malliin. Luonnos tullee lausuntokierrokselle kesäkuussa 2021. Mallin tavoitteena on muun muassa lisätä merkittävästi työnhakijoiden kohtaamisia erityisesti työttömyyden alkuvaiheessa sekä myöhemmin, mikäli työttömyys pitkittyy, intensiivisten palvelujaksojen aikana. **Vaikka 70 miljoonan pysyväisluonteinen lisäys TE-palvelujen toimintamenoihin on merkittävä, Uudenmaan TE-toimisto ilmaisee huolensa siitä, että lisäys ei välttämättä tule olemaan riittävä mahdollistamaan mallin mukaisen palvelutason toteuttamisen täysimääräisesti.**

Korona-aikana TE-toimistojen velvollisuutta haastatella ja laatia suunnitelmia työttömille työnhakijoille lievennettiin määräaikaisesti. Määräaikaiset lievennykset ovat sittemmin poistuneet, ja vaikka uusien alkavien työnhakujen määrä on vähentynyt vuoden 2019 tasolle, työnhakijoiden määrä on edelleen korkea, eikä työttömien määrä ole vielä lähtenyt laskuun. Korona-aikana syntyneen ns. haastatteluvelan kurominen nykyisellä asiakasmäärällä tulee viemään aikaa, vaikka TE-toimistoissa on edelleen vuoden 2020 loppuun saakka koronatilanteen hoitoa varten myönnetyillä lisämäärärahoilla palkattua lisähenkilöstöä. Pohjoismaisen mallin resurssilisäys ei välttämättä merkitse kovin suurta nettolisäystä nykyiseen henkilöstömäärään, mutta tehtävien määrä kasvaa mallin tullessa voimaan vuoden 2022 alusta.

Ratkaisevaa mallin toimeenpanon kannalta tulee olemaan mm. se, tullaanko lainsäädännössä edellyttämään fyysisesti kasvokkain tapahtuvia kohtaamisia, vai onko myös etäyhteyksin toteuttavat keskustelut mahdollisia. Ylipäätään **Uudenmaan TE-toimisto kiinnittää huomiota siihen, että pohjoismaisen työvoimapalvelujen mallin käyttöönotto edellyttää huomattavia panostuksia digitaalisten**

ratkaisujen ja tietojärjestelmien ja digitaalisten palvelualustojen kehittämiseen. Uudistustarpeet digitaalisille ratkaisuille ovat merkittävät ja ne vievät runsaasti aikaa ja resursseja.

Pohjoismainen työvoimapalvelujen malli tulee olemaan merkittävä sisällöllinen uudistus TE-palveluihin, joka tulee edellyttämään toimintojen ja prosessien uudelleen organisoimista niin TE-toimistoissa kuin työllisyyden kuntakokeiluissakin. Jotta tämän hallituksen työllisyystavoitteen kannalta keskeisen uudistuksen toimeenpano onnistuu, **Uudenmaan TE-toimiston näkemyksen mukaan on välttämätöntä kiinnittää huomiota siihen, että muut valmisteilla olevat työllisyyttä vahvistavat toimet ja uudistukset, erityisesti TE-palvelujen pysyvä siirto kuntiin, eivät vaikuta lähivuosina TE-palvelujen palvelukykyä heikentävästi.**

Muut työllisyystoimet ja TE-toimistojen palvelukyvyn varmistaminen

Kuntien roolia ja vastuuta TE-palveluissa kasvatetaan hallitusohjelman mukaisesti. Ensimmäisenä toimena käynnistettiin työllisyyden kuntakokeilut ajalle 1.3.2021 - 30.6.2023, jolloin osa TE-toimistojen asiakkaista siirtyi kokeilukuntien vastuulle ja osa toimistojen henkilöstöstä siirtyi kokeilukuntien työnjohdon alle. Hallitus on linjannut puoliväliriihessään, että TE-palvelut siirtyvät kunnille vuoden 2024 aikana. Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että siirron taloudelliset vaikutukset tarkentuvat valmistelun edetessä ja sisällytetään julkisen talouden suunnitelmaan vasta myöhemmin.

Uudenmaan TE-toimiston alueella on 1.3.2021 alkanut yhteensä viisi työllisyyden kuntakokeilua. Valtakunnallisesti kokeiluja on käynnissä yhteensä 25. Työllisyyden kuntakokeilujen valmistelu vuonna 2020 koronakriisin hoitamisen ohella on sitonut TE-toimistojen voimavaroja merkittävästi. Asiakkuuksien ja muiden toimintojen uudelleenjärjestelyt sekä henkilöstön siirtymisprosessit ja rekrytoinnit niin TE-toimistoissa kuin työllisyyden kuntakokeiluissa ovat heijastuneet asiakastyöhön.

Syksyllä 2021 TE-toimistoon ja kuntakokeiluihin vaikuttavat työttömyysturvatehtäviin tulossa olevat muutokset, kun osa työttömyysturvatehtävistä siirtyvät TE-toimistoista kokeilujen hoidettavaksi ja toisaalta osa työttömyysturvatehtävistä on tarkoitus keskittää valtakunnallisesti yhteen TE-toimistoon. Nämä muutokset tulevat osaltaan vaikuttamaan asiakasprosesseihin kaikissa toimistoissa ja kokeilukunnissa. Samaan aikaan TE-toimistot ja kokeilukunnat valmistautuvat vuonna 2022 vaiheittain voimaan tulevaan pohjoismaiseen työvoimapalvelujen malliin. Jatkuvan oppimisen palvelukeskuksen toiminnan on tarkoitus käynnistyä ja myös sote-uudistus vuoden 2023 alusta tulee vaikuttamaan niin TE-toimistojen kuin kokeilukuntien toimintaan.

Hallitus on linjannut, että TE-palvelujen siirto kuntiin toteutetaan vuoden 2024 aikana. Aikataulu on kunnianhimoinen huomioiden, että muutoksen toteuttaminen edellyttää paitsi lainsäädännön kokonaisuusuudistuksen, myös runsaasti alueellista ja paikallista valmistelua. Valmistelun huolellinen suunnittelu, projektointi ja resursointi on välttämätöntä. Valmistelussa on huomioitava, että työllisyyden kuntakokeiluissa on mukana vain noin 1/3 Suomen kunnista. Kokeilujen ulkopuolisten kuntien saaminen täysimäärisesti mukaan valmisteluun on välttämätöntä.

TE-toimistojen ja myös kuntien näkökulmasta on tärkeää, että alueellista ja paikallista asiantuntemusta hyödynnetään valmistelussa, mutta samalla on ensisijaisesti huolehdittava voimavarojen kohdentumisesta perustyöhön, kohtaannon edistämiseen ja TE-palvelujen tarjoamiseen työnhakijoille ja työnantajille, nykyrakenteiden ja vastuiden puitteissa.

Uudenmaan TE-toimisto toteaa, että TE-palvelujen pysyvän palvelurakenteen valmistelun suunnitteluun, aikataulutukseen, projektointiin ja resursointiin niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti on kiinnitettävä erityistä huomiota. Valmistelussa on huomioitava ajallisesti ja

sisällöllisesti päällekkäin menevien uudistusten keskinäisriippuvuus ja varmistettava, että uudistukset ja niiden valmistelu eivät heikennä TE-toimistojen ja työllisyyden kuntakokeilujen edellytyksiä edistää kohtaantoa ja tehdä laadukasta asiakastyötä. Julkisen talouden suunnitelmassa on varauduttava uudistuksen valmistelusta ja toimeenpanosta aiheutuviin kustannuksiin ja niiden rahoitukseen.

Työperäinen maahanmuutto ja kotouttaminen

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2022 - 2025 sisältää lukuisia toimia eri hallinnonaloilla (TEM, SM, UM, OKM), joilla edistetään työperäistä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien kotoutumista. Työperäiseen maahanmuuttoon liittyen TE-toimistojen ja Business Finlandin toimintamenoihin lisätään 2,7 miljoonaa euroa vuosille 2022 ja 2023 Work in Finland -rakenteen perustamiseen. Kotoutumiseen ja työvoiman maahanmuuton edistämiseen kohdistetaan 8,5 milj. euroa v. 2022. Vuonna 2023 määrärahataso laskee 3,9 milj. euroon, kun maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapisteisiin sekä kuntien moniammatillisen osaamiskeskustoiminnan laajentamiseen tehdyt määräaikaiset lisäykset päättyvät. OKM:n hallinnonalalla vapaassa sivistystyössä maahanmuuttajien kotouttamiskoulutukseen lisätään kehyskaudella vuosittain 5 miljoonaa euroa. Työperusteisten oleskelulupien käsittelyä nopeutetaan ja sujuvoitetaan ulkomaalaislainsäädäntöä ja lupamenettelyjä kehittämällä. UM:n hallinnonalalla maahantuloasioiden käsittelyn vahvistamista ministeriössä ja edustoissa jatketaan edelleen, painopisteenä erityisesti työperäinen maahanmuutto.

Uudenmaan TE-toimisto pitää erityisesti työperäisen maahanmuuton toimia kannatettavina ja välttämättöminä työllisyysasteen noston ja talouskasvun edellytysten vahvistamisen näkökulmasta. TE-toimisto kiinnittää huomiota siihen, että julkisen talouden suunnitelmassa varauduttaisiin työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton kokonaisprosessin digitaalisen infrastruktuurin rakentamisen kustannuksiin.

Johtaja Tiina Korhonen